

Michał PROKSA¹
Monika ZUB²

REZYDENCJA I ZAPLECZE GOSPODARCZE W DOBRACH BISKUPÓW PRZEMYSKICH OB. ŁAC. W RADYMNIE W ŚWIETLE XVIII-WIECZNYCH OPISÓW INWENTARZOWYCH

Celem artykułu jest analiza architektoniczna i przestrzenno-użytkowa zespołu rezydencjonalno-gospodarczego w dobrach biskupów przemyskich ob. łac. w Radymnie, wstępnie przedstawiono także architekturę pozostałych zespołów mieszkalno-gospodarczych wchodzących w skład tych dóbr wg ich stanu w połowie XVIII wieku oraz uwagi związane z lokalizacją poszczególnych kompleksów zabudowy. Analiza została przeprowadzona na podstawie tekstu lustracji miasta dokonanej krótko przed 1750 rokiem na zlecenie biskupa przemyskiego Wacława Hieronima Sierakowskiego oraz dwóch wojskowych map topograficznych: z lat 80-tych XVIII wieku i połowy wieku XIX. Na rezydencję biskupów, oprócz drewnianego pałacu w typie dworu alkierzowego z czterema alkierzami narożnymi, otoczonego wałami i fosą, składały się inne zabudowania mieszkalne oraz gospodarcze. W obrębie obronnego obwodu znajdowały się oficyny, kuchnia z piekarnią i szafarnią (spizarnią) oraz drewnitnia z karmnikiem, a także studnia i piwnica, poza wałami ulokowano natomiast stajnię, wozownię, cegielnię i kuźnię, zaś za pałacem rozciągał się ogród. Oprócz zespołu pałacowego w skład omawianych posiadłości wchodziły w XVIII wieku jeszcze trzy folwarki określone w dokumencie źródłowym jako radymiński (w bezpośrednim sąsiedztwie rezydencji), Bogudzięka (dawny wójtowski) oraz najnowszy – skołoszowski. Osobnym, niewielkim kompleksem zabudowań o trudnej do ustalenia lokalizacji była arenda z browarem, a listę obiektów składających się na gospodarcze zaplecze w dobrach biskupów przemyskich ob. łac. w Radymnie zamykają wolnostojący spichlerz oraz karczma.

Słowa kluczowe: architektura nowożytna, architektura drewniana, architektura rezydencjonalna, budownictwo gospodarcze

---

¹ Autor do korespondencji/corresponding author: Michał Proksa, Politechnika Rzeszowska, Zakład Urbanistyki i Architektury, al. Powstańców Warszawy 12, 35-959 Rzeszów; tel.: 17 865 1001; e-mail: mipro@prz.edu.pl

² Monika Zub, Politechnika Rzeszowska, Biblioteka, al. Powstańców Warszawy 12, 35-959 Rzeszów; tel.: 17 743 2278; e-mail: mzub@prz.edu.pl

Pałac biskupów przemyskich w Radymnie wraz z towarzyszącymi mu zabudowaniami był już przedmiotem uwagi różnych autorów, jednak najczęściej w kontekście szerszych dziejów miasta. Krótka syntetyczna informacja o genezie i chronologii rezydencji wraz z charakterystyką literatury jej dotyczącej została niedawno przedstawiona przez współautorkę [15] niniejszego opracowania, podstawowe informacje podawał wcześniej także współautor [9, s. 296–297; 10, s. 117–118], nie będziemy zatem ponownie omawiać tutaj tych zagadnień, przypomnimy tylko, że do tematyki pałacu biskupiego odwoływali się m.in. A. Prochaska [8, s. 874–874, 978], J. Burszta [2, s. 30], K. Gottfried [3, s. 163–164], B. Tondos i J. Tur [13, s. 44], R. Malik [6, s. 75–78], ale na samym pałacu koncentrował się tylko Z. Bielamowicz [1], którego ustalenia są interesujące również z uwagi na odniesienia do stanu terenu zabudowy sprzed ponad trzydziestu lat, a więc innego niż dzisiaj.

Podstawowym źródłem dotychczasowych ustaleń jest tekst lustracji miasta dokonanej krótko przed 1750 rokiem na zlecenie biskupa przemyskiego Wacława Hieronima Sierakowskiego [5; 4] (wydarzenie to miało miejsce po około 20 latach od budowy nowego pałacu [12, s. 413, 415]), stąd nasza wiedza o radymińskich posiadłościach biskupów przemyskich ma najpełniejsze podstawy w odniesieniu do połowy wieku XVIII i tym okresem będziemy zajmować się również tutaj.

M. Zub przedstawiła we wspomnianej już publikacji wstępne uwagi dotyczące lokalizacji założenia pałacowego, odnosząc się również do ustaleń innych autorów na ten temat i dokonała architektonicznej analizy budynku pałacu wraz z próbą nakreślenia schematu jego układu przestrzennego. Wymieniła także pozostałe budynki wchodzące w skład założenia, jednak bez ich szczegółowego omówienia, zasygnalizowała wreszcie, że w najbliższym sąsiedztwie znajdował się kolejny zespół zabudowań gospodarczych – folwark [15, s. 321–332]. Tutaj rozszerzymy te ustalenia, przede wszystkim w odniesieniu do zespołu pałacowego, ale (wstępnie) również do pozostałych kompleksów zabudowy gospodarczej, korzystając nadal z wspomnianego dokumentu lustracji, a także z materiałów kartograficznych, w szczególności tzw. zdjęć józefińskiego [7] (mapa Miega) i franciszkańskiego [14].

Ramy niniejszej publikacji nie pozwalają na przytoczenie pełnej treści opisu źródłowego, fragment dotyczący zespołu pałacowego został opublikowany przez M. Zub [15, s. 334–346]. Z dokumentu źródłowego wynika, że oprócz tego zespołu w posiadłościach biskupów w Radymnie były jeszcze trzy folwarki określone w tekście lustracji jako: radymiński (w bezpośrednim sąsiedztwie rezydencji), Bogudzięka (dawny wójtowski) oraz najnowszy – skołoszowski [5, s. 1630, 1647, 1[6]56]. Przedmiotem naszej uwagi będzie przede wszystkim duży kompleks pałac–folwark położony w sąsiedztwie miasta, tuż za rzeką Radą. Dwa pozostałe folwarki były oddalone od miasta w kierunku południowym. Folwark Bogudzięka – założenie dość rozbudowane, z budynkiem dworskim (dawną rezydencją wójta?), drugim mniejszym budynkiem mieszkalnym oraz

zespołem zabudowań gospodarczych [5, s. 1647–1[6]56] – zasługuje na osobną analizę, dlatego omówimy go szerzej przy innej okazji. Folwark skołoszowski był natomiast w czasie sporządzania lustracji w budowie i jego rozmiary były wówczas skromne. Drewniany budynek mieszkalno-gospodarczy składał się z ukończonych już sieni i piekarni, niewielkiej, nieukończonej jeszcze izby oraz również nieukończonej komory (obydwa pomieszczenia bez drzwi, okien i wyposażenia), a całość pokryta była gontem. Do budynku folwarcznego rozpoczęto przybudowę obory krytej słomą, o ścianach plecionkowych na konstrukcji drewnianej i ten obiekt zamyka krótką listę elementów wchodzących wówczas w skład zespołu, ale w tekście lustracji zasygnalizowano zamiar przeniesienia do niego szopy z zespołu pałacowego [5, s. 1629], być może planowano też kolejne budynki.

Osobnym, niewielkim kompleksem zabudowań o trudnej do ustalenia lokalizacji była arenda z browarem, lustracja wymienia ponadto spichlerz zlokalizowany nad rzeką San oraz karczmę zasańską [5, s. 1639–1645], ale te budynki również przeanalizujemy szczegółowo w innym miejscu.

Wróćmy teraz do interesującego nas kompleksu pałac-folwark. Do architektury pałacu biskupiego, która – jak wyżej wspomnieliśmy – została niedawno omówiona, nie będziemy się tu szczegółowo odnosić, przypomnijmy tylko, że był to drewniany dwór alkierzowy z czterema alkierzami narożnymi, otoczony wałami i fosą, w obrębie obronnego obwodu znajdowały się jeszcze oficyny, przy których pod jednym dachem stała kuchnia z piekarnią i szafarnią (spizarnią) oraz drewnutnia z karmnikiem, a obok studnia i piwnica, poza wałami ulokowano natomiast stajnię, wozownię, cegielnię i kuźnię. Za pałacem i pozostałymi zabudowaniami rozciągał się ogród, a w jego bliskim sąsiedztwie odrębny zespół zabudowań folwarcznych (folwark radymiński) [15, s. 332].

Omówienie poszczególnych budynków zaczniemy od drugiego co do wielkości – po pałacu – budynku obrębie obwałowań, którym były oficyny [5, s. 1617–1621]. Był to budynek drewniany pod gontowym dachem, a układ pomieszczeń sugeruje, że mógł mieć plan litery L. Wejście z dziedzińca prowadziło do sieni, po jej lewej stronie znajdowała się izba, a przy niej dwa gabinety (w amfiladzie), które być może tworzyły ryzalit w narożniku budynku. Z pierwszą izbą skomunikowana była jeszcze jedna, posiadająca również własne przejście do sieni, a ogrzewał je wspólny piec. Po drugiej stronie sieni znajdowały się dwie kolejne izby w podobnym układzie – ze wspólnym piecem i komunikacją wewnętrzną oraz niezależną komunikacją z sienią, przez izbę zlokalizowaną od strony ogrodu prowadziło ponadto przejście do sąsiadującej z oficyną kuchni. Za oficyną znajdował się ogród, dostępny z sieni przez drugie wyjście z budynku. W lustracji nie ma informacji o wyposażeniu obiektu, który w chwili sporządzania opisu był już znacznie zniszczony (spróchniałe ściany i podwaliny, zniszczony dach, zbutwiałe oprawy okien, wybite szyby), ale informacje o starannym wykonaniu budynku (drewniana podłoga, malowane ściany i piece, stolarskie podwójne drzwi, metalowe okucia okien) i jego usytuowaniu (wejście

z dziedzińca, komunikacja z ogrodem) skłaniają do zadania pytania, czy nie była to wcześniejsza rezydencja biskupów, po budowie nowej przeznaczona na oficynę.

Sąsiadujący z oficyną budynek kuchenny [5, s. 1621–1624], również drewniany, składał się z kilku pomieszczeń. Wejście z podwórza (dziedzińca) prowadziło przez przysionek do kuchni, a dalej do piekarni, przy której znajdowała się jeszcze szafarnia (spizarnia) skomunikowana z sienią kuchenną – być może określenie to było stosowane zamiennie jako nazwa pomieszczenia nazwanego wcześniej kuchnią, skomunikowanego również z ogrodem. Wyposażenie budynku zostało odnotowane dość szczegółowo, składały się na nie: w kuchni trzy stoły kuchenne, szeroka ława, sześć piecyków i duża kuchnia, oraz dębowy kłoc, w piekarni długi stół, dwa piece piekarskie, jeszcze jeden (mniejszy?) piec oraz czteropółkowa szafa. Naczynia przechowywane były w szafarni, a nad piekarnią (w jej górnej części?) wygospodarowano jeszcze dodatkową przestrzeń (półki?) do przechowywania, ale okresie sporządzania lustracji nie była ona wykorzystywana.

Na trzeci budynek [5, s. 1624], stojący pod wspólnym dachem w dwoma omówionymi w poprzednich akapitach, składały się niewielka drewnutnia z niezależnym wejściem i przybudowany do niej karmnik – obydwie bez podłogi i powały. W obrębie dziedzińca znajdowała się jeszcze piwnica wydrążona w calcu, a dostępność wody zapewniała cembrowana drewnem studnia, wprawdzie zniszczona, ale zapewne jeszcze użytkowana, co potwierdza informacja o nowej linie do wyciągania wody [5, s. 1625].

Pozostałe budynki gospodarcze [5, s. 1627–1630] zespołu pałacowego ulokowano już poza wałami. Najbliżej obwodu obronnego stała obszerna drewniana stajnia z gankiem (podsieniem?), boksami dla koni i komorą przeznaczoną do składowania paszy, obok znajdowała się wozownia, prawdopodobnie przybudowana do stajni – obydwie te budynki miały wspólny dach. Cegielnia zbudowana była tuż przed dokonaniem lustracji, jej sumikowo-łątkowe (?)ściany przekryte zostały gontowo-słomianym dachem. Jeszcze dalej, nad samą Radą stała kuźnia pleciona chrustu i oblepiona gliną, pokryta gontem.

Zabudowa wchodząca w skład zespołu pałacowego, podobnie jak sam pałac, w okresie sporządzania lustracji była znacznie zniszczona, ale pojedyncze elementy nosiły ślady napraw i konserwacji, co może świadczyć o ich ciągłym (choć chyba już niezbyt częstym) użytkowaniu. Uwagę zwraca nowa cegielnia – być może zbudowana z myślą o produkcji materiału na nowe budynki (rezydencję?). Wprawdzie lustrator zasygnalizował zamiar przeniesienia tego obiektu na teren nowo budowanego folwarku skołoszowskiego i zmiany jego przeznaczenia na spichlerz, ale główny element, tj. piec do wypalania cegieł miał – zabezpieczony – pozostać na miejscu, zatem być może przewidywano jego wykorzystanie w nieodległym czasie.

Sąsiadujący z zespołem pałacowym folwark radymiński [5, s. 1630–1638] stanowił odrębny kompleks zabudowy, z budynkiem mieszkalnym, piwnicą,

chlewami, sernikiem, oborą, gumnem (z własną oborą, browarem i spichlerzem), a także ogrodami („kępa za folwarkiem”). Na jego terenie znajdowały się też urządzenia dyscyplinujące poddanych: krymka i gąsior. Ramy niniejszego opracowania nie pozwalają na przeprowadzenie szczegółowej analizy architektonicznej wszystkich tych budynków, dlatego dokonamy jej w innym miejscu, tu poprzestając tylko na ich wymienieniu.

Rys. 1. Radymno. Rejon pałacu biskupów przemyskich w latach 80-tych XVIII wieku (na podstawie: [7])

Fig. 1. Radymno. The area of the Przemysl's bishops' property in the 1780s (based on: [7])

Rys. 2. Radymno. Rejon pałacu biskupów przemyskich w połowie XIX wieku (na podstawie: [14])

Fig. 2. Radymno. The area of the Przemysl's bishops' property in the mid-19th century (based on: [14])

Interesującym zagadnieniem, które chcemy natomiast w tym miejscu poruszyć wydaje się być lokalizacja kompleksów zabudowy wymienionych w lustracji. Najnowszy folwark, tzw. skołoszowski, który na mapie Miega nie jest oznaczony, był wysunięty najdalej na południe i znajdował się na terenie wsi Skołoszów (zaznaczono go na zdjęciu franciszkańskim [14]). Folwark Bogudzięka, który można zlokalizować na obydwu mapach [7, 14], znajdował się pomiędzy folwarkiem skołoszowskim a pałacem (bliżej miasta), dziś jest to rejon obwodnicy Radymna [11], a śladem tego folwarku jest zapewne nazwa jednej ulic (Dworska). Folwark radymiński położony był obok zespołu pałacowego, ale ustalenie precyzyjnej lokalizacji i wzajemnej relacji tych dwóch zespołów zabudowy budzi najwięcej pytań, zwłaszcza po porównaniu informacji z dokumentu lustracji ze stanem terenu przedstawionym na XVIII- i XIX-wiecznych mapach. Na podstawie oceny obecnego stanu terenu nasuwa się prosty i – wydawałoby się – oczywisty wniosek, że pałac znajdował się po wschodniej stronie drogi prowadzącej do Przemysła, a folwark – po jej stronie zachodniej. Porównanie zdjęć józefińskiego i franciszkańskiego (rys. 1, 2) po-

zwala jednak zauważyć, że w okresie dzielącym sporządzenie tych map (a więc między latami 80. XVIII wieku a połową wieku XIX) nieco zmienił się w tym rejonie bieg Rady, a także przebieg dróg, o czym nie wspomina żaden z autorów odnoszących się do problemu lokalizacji pałacu biskupów przemyskich. M. Zub wstępnie zasygnalizowała związane z tym wątpliwości interpretacyjne [15, s. 332], tutaj rozwiiniemy nieco to zagadnienie. W dokumencie lustracji zostały wskazane punkty narożne obwodu, jednak określono je na tyle niejasno, że wnoszą one tyleż informacji, co wątpliwości. Pewną dość jednoznaczną wskazówką jest informacja o miejscu ujścia Rady do Sanu – „spod pałacu” [5, s. 1630] – zatem pałac musiał się znajdować we wschodniej części analizowanego terenu. Lustracja wspomina także, że folwark znajdował się „za rzeką... Radymna” [5, s. 1630], co sugerowałoby jego lokalizację bliżej miasta. Na Radzie był jednak upust i być może lustrator miał na myśli jej dłuższą nitkę obiegającą pałac – przy takiej interpretacji obydwie zespoły zabudowań mogłyby znajdować się po południowej stronie Rady. Na mapie z połowy XIX wieku [rys. 2] trakt do Przemysła biegnie pomiędzy kompleksem budynków a założeniem ogrodowym. Wydaje się mało prawdopodobne, aby był to układ zamierzony, a mapa Miega [rys. 1] potwierdza te wątpliwości: przebieg szosy, która w ostatniej ćwierci XVIII wieku była jeszcze w budowie, uwzględniał wprawdzie układ starych dróg, ale nie zawsze go powielał. W Radymnie zapewne poprowadzono szosę przez teren folwarku radymińskiego, oddzielając budynek mieszkalny i być może pozostałą zabudowę lub jej część od części ogrodowej zespołu folwarcznego. Prawdopodobny staje się wówczas scenariusz, że stara droga, biegnąca między pałacem a folwarkiem straciła znaczenie, stając się z czasem elementem kompleksu stojących przy niej budynków. Ponadto porównanie przebiegu Sanu na obydwu analizowanych mapach pozwala zauważyć, że przesunął się on w kierunku południowym i zachodnim, zapewne stopniowo podmywając niektóre budynki zespołu pałacowego, a być może również sam pałac. Nie można zatem wykluczyć, że mogło to spowodować pewne zmiany w układzie zabudowy lub przynajmniej się nich przyczynić. Jeżeli zaś murowane piwnice odnotowane w latach 80-tych XX wieku przez Z. Bielamowicza po wschodniej stronie drogi do Przemysła [1, s. 171] były pozostałością dawnych budynków, uzyskalibyśmy dodatkowy argumentem za taką interpretacją – w XVIII wieku na dziedzińcu pałacowym znajdowała się tylko piwnica wydrążona w calcu, zaś murowaną lustrator odnotował na terenie folwarku (bardziej na zachód), jest zatem prawdopodobne, że po budowie nowej drogi znalazła się po jej wschodniej stronie.

Podsumowując powtórzmy główne ustalenia: około połowy XVIII wieku w posiadłościach biskupów przemyskich w Radymnie były – oprócz zespołu pałacowego, posiadającego własne zaplecze gospodarcze – jeszcze trzy folwarki oraz kilka odrębnych budynków gospodarczych o różnych funkcjach (arenda z browarem, spichlerz, karczma). Porównanie informacji z tekstu przeprowadzonej w połowie XVIII wieku lustracji z mapami topograficznymi najbardziej

zbliżonymi chronologicznie do czasu jej sporządzenia pozwala ustalić przybliżoną lokalizację poszczególnych zespołów zabudowy, opis źródłowy nie dostarcza jednak informacji o usytuowaniu pozostałych, pojedynczych budynków. Można także przypuszczać, że po połowie XVIII wieku nastąpiła zmiana w układzie zabudowy w rejonie rezydencji biskupiej, spowodowana m.in. przesunięciem biegu Sanu (co być może nastąpiło jeszcze przed zmianą przebiegu dróg) i teren przylegający od wschodu do drogi w kierunku Przemyśla nie jest obszarem założenia pałacowego, ale części sąsiadującego z pałacem folwarku, a sam pałac był położony jeszcze bardziej na wschód. Dodajmy wreszcie, że powyższa krótka analiza nie wyczerpuje wszystkich zagadnień architektonicznych i urbanistycznych związanych z posiadłościami biskupów przemyskich w Radymnie, zatem do tego tematu zapewne jeszcze niejednokrotnie wrócimy.

Literatura

- [1] Bielałowicz Z.: Rezydencja biskupów przemyskich w Radymnie w XVIII w., *Rocznik Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia*, t. 11: 1984-1985, s. 163-173
- [2] Burszta J.: Zabudowa miasta Radymna w połowie XVIII w., *Rocznik Województwa Rzeszowskiego*, r. 1: 1958, s. 27-48
- [3] Gottfried K.: Z przeszłości Radymna, *Rocznik Przemyski*, t. 10: 1965, s. 115–188
- [4] Księga lustracji Radymna i okolicznych dóbr biskupów przemyskich 1746–1750 (Muzeum w Jarosławiu, akta różne, sygn. 6, s. 800–816)
- [5] Lustracya generalna dóbr stołowych miasta Radymna cum attinentiis do biskupstwa przemyskiego należących A.Domini 1743 zaczęta et successive expedyowana do r. 1749 (Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, rkps. 3119/II, s. 1599–1[6]56) – w dokumencie źródłowym po s. 1653 błędna numeracja)
- [6] Malik R.: Radymno. Charakterystyka budowy przestrzennej miasta lokacyjnego w świetle analizy materiałów kartograficznych, *Wiadomości Konserwatorskie*, nr 30/2011, s. 71-80
- [7] Originalaufnahme des Königreiches Galizien und Lodomerien (pierwsze wojskowe zdjęcie topograficzne) 1:28 800, *Kriegsarchiv w Wiedniu*, sygn. B IX a 390, sekcja 149 [dostępny na: www.mapire.eu; dostęp 28.05.2017]
- [8] Prochaska A.: Radymno, miasteczko i klucz biskupów przemyskich, [w:] *Przewodnik Naukowy i Literacki. Dodatek miesięczny do „Gazety Lwowskiej”*, r. 19: 1891, Lwów 1891
- [9] Proksa M.: Małe założenia obronno-rezydencjonalne fundacji biskupów przemyskich w ziemi przemyskiej i sanockiej, *Materiały i sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1993*, Rzeszów 1994, s. 295-299
- [10] Proksa M.: Ostatnie realizacje zamkowe w ziemi przemyskiej i sanockiej, [w:] *Archeologia okresu nowożytnego w Karpatach polskich*, red. J. Gancarski, Krosno 2008, s. 87-129
- [11] Radymno, [w:] *Google Maps* [dostępny na: <https://www.google.pl/maps/place/Radymno>; dostęp 28.05.2017]
- [12] Sarna W.: *Biskupi przemyscy obrz. 1-ć., cz. II: 1624–1900*, Przemyśl 1910

- [13] Tondos B., Tur J.: Materiały z ewidencji zabytków architektury dworskiej XVI i XVII wieku w województwie rzeszowskim, [w:] Architektura rezydencjonalna i obronna województwa rzeszowskiego w świetle badań naukowych prowadzonych w 25-lecie PRL. Materiały z sesji naukowej, Łańcut 9–10 maja 1970, Łańcut 1972, s. 43–66
- [14] Übersicht der Militär-Aufnahme von Galizien und der Bukowina (drugie wojskowe zdjęcie topograficzne) 1:28 800, Kriegsarchiv w Wiedniu, sygn. B IX a 387, Section 8. westliche Colonne VI [dostępny na: www.mapire.eu; dostęp 28.05.2017]
- [15] Zub M.: Drewniana rezydencja rzymskokatolickich hierarchów przemyskich w Radymnie w świetle opisu Wacława Hieronima Sierakowskiego, [w:] Badania archeologiczne zespołów sakralnych w Karpatach, red. J. Gancarski, Krosno 2016, s. 321–347

THE RESIDENCE AND THE UTILITARIAN STRUCTURES IN THE LATIN-RITE BISHOPS' PROPERTY IN RADYMNO ON THE BASIS OF THE 18TH-CENTURY INVENTORY

Summary

The purpose of the article is to analyse the spatial program and architectural features of the complex of residential and utilitarian structures in the Latin-rite bishops' property in Radymno. We also present the main features of the rest of the complexes of domestic and utilitarian buildings constituting part of this property (as they were described in the mid-18th century) and some remarks concerning the location of the above mentioned sets of buildings. The analysis has been carried out on the basis of the text of the act of surveying the town, ordered shortly before 1750 by Wacław Hieronim Sierakowski, the bishop of Przemyśl. Two topographical military maps (one of the 1780s and the other of the mid-19th century) have been used as an additional source. The bishops' residence consisted of a wooden palace with four protruding alcoves in corners, surrounded by the rampart and moat, and other domestic and utilitarian buildings. Inside the defensive circuit there were located: a domestic building for staff, a kitchen with a bakery and a store-room, a woodshed with a feeder, a water well and a cellar. Outside the rampart there were standing: a stable, a coach house, a brickyard and a forge. There was also a garden beside the palace. In addition to the residential complex three folwarks, named 'Radyminski' (in the neighbourhood of the residence), 'Bogudzińska', and the newest one – 'Skoloszowski' were also part of the property. A separate, small complex of buildings, whose location is difficult to establish, was the inn with the brewery, and at the end of the list of the utilitarian buildings in the Latin-rite bishops' property in Radymno there is the detached granary and the inn.

Keywords: early modern architecture, wooden architecture, residential architecture, utilitarian buildings

Przesłano do redakcji: 30.06.2017 r.

Przyjęto do druku: 01.09.2017 r.